

**Mälestustseremoonia
23. august 2022
Maarjamäe, Tallinn**

Justiitsminister Lea Danilson-Järg

Täna, 83 aastat tagasi sõlmisid kaks timukat, Stalin ja Hitler, kokkuleppe, millega päästeti valla Teine maailmasõda. Selles Euroopa ohvriterohkeimas sõjas tallati jalge alla kõik õigusnormid ning püüti massimõrvade ja küüditamistega hävitada terveid rahvaid.

See koletu kuritegu sai võimalikuks, sest demokraatlikud riigid ei suutnud kurjusele piisavalt jõuliselt ja üksmeelselt vastu astuda. Massimõrvareid koheldi kui riigijuhte, mitte kui ohtlikke kurjategijaid, kelle käed tuleb viivimatult raudu panna.

Eesti kaotas selles tragöödias pooleks sajandiks vabaduse ja iseseisvuse ning rahvastikust ligi 250 000 inimest. Iga viies Eesti elanik kaotas sõja ja repressioonide tõttu oma elu või oli sunnitud kodumaalt lahkuma. Moel või teisel puudutas sõda igat eesti peret. Ka mina kaotasin oma vanaema punaterrorile ning pole teda kunagi näinud, sest mu ema oli siis ise alles väike laps.

See kõik sai toimuda, sest me olime üksi. Me olime üksi kurjuse, vägivalla ja ülekohtu vastu – nagu olid üksi ka paljud meie saatusekaaslased.

Seda saatuslikku viga ja kohutavat kogemust peame iseäranis hoolega meeles pidama ning kõigile demokraatlikele riikidele järjepidevalt ja väsimatult meelde tuletama just praegu, mil Euroopas käib taas sõda ja Ukraina võitleb meie kõigi vabaduse eest. Ukrainat ei tohi jätta üksi! Ainult mäletades 20. sajandi lõhestatud Euroopa valu, saame me hoida 21. sajandi ühist Euroopat.

Kuigi 83 aastat tagasi sõlmitud Molotovi-Ribbentropi pakt on juba ammu ajaloo prügikastis, pole Venemaa agressiivsus ja jultunud katsed jõuga riigipiire muuta kuhugi kadunud. Kui me ei taha korrata minevikus tehtud vigu, peab Euroopa Liidu ja kogu demokraatliku maailma vastus Venemaa agressioonile olema tõhus, vankumatu ja üksmeelne.

Peame ka koos liitlastega jätkuvalt püüdlema selle poole, et kommunismikuriteod oleks samavõrd hukka mõistetud kui natsikuriteod, sest just nõukogude pärandile toetub ka Putini sõjamasin.

Euroopa Parlament võttis 2009. aasta aprillis vastu resolutsiooni, milles kutsus liikmesriike üles tähistama 23. augustit kõigi totalitarismi ja diktatuuri ohvrite mälestuspäevana. Eesti oli esimene riik, kes selle resolutsiooni seadustas.

Samas tasub tähele panna, et 23. august ei seostu meile mitte ainult kommunismi ja natsismi tekitatud haavadega, vaid ka võitlusega nende kuritegelike režiimide vastu. Algas ju meie rahva uus ärkamisaeg 1987. aasta 23. augustil korraldatud Hirvepargi meelevaldusega, kus nõuti Molotovi-Ribbentropi pakti salaprotokolli avalikustamist.

Kaks aastat hiljem, 23. augustil 1989 moodustasid ligi kaks miljonit eestlast, lätlast ja leedulast 675 kilomeetri pikkuse inimketi Tallinnast Vilniuseni, näidates kogu maailmale, kui võimas on meie vabaduse ja iseseisvuse tahe.

Täna võime julgelt öelda, et see tahe pole aastatega vähenenud. Balti kett ulatub nüüd juba Tallinnast Kiievini ja ühendab kõiki Euroopa pealinnu, kõiki Euroopa rahvaid. Venemaa ei ole 83 aasta jooksul muutunud, kuid Euroopa on oma minevikust õppinud ja seisab nüüd ühtsena demokraatia ja vabaduse kaitsel.

Kuu aja pärast, 22. septembril tähistab Eesti riikliku tähtpäevana vastupanuvõitluse päeva. Selle tähtpäevaga seondub enamatki: kümned tuhanded inimesed püüdsid 1944. aasta sügisel pealetungiva punaarmee eest end päästa – põgenesid läände, et leida pelgupaik ja jätkata võõrsil võitlust kodumaa vabaduse eest. Toonast suurt põgenemist on meil tähistatud seni 19. septembril.

Ka põgenemistekonnal hukkusid paljud, kuid ellu jäänud panid aluse aastakümnete pikkusele välis-võitlusele kodumaa vabaduse eest.

Nüüd, mil Venemaa püüab taas relvadega oma mõjupiire lääne suunas laiendada ja me oleme avanud oma ukseid Ukraina sõjapõgenike toetamiseks ning abistame Ukrainat kõigi võimalike vahenditega, on meil põhjust järele mõelda, kas oleme piisavalt väärikalt hoidnud ka omaenda rahva vastupanu mälestust.

Suur põgenemine ja vastupanu vaenlasele ei ole vastandlikud sündmused, vaid sama protsessi erinevad tahud: see oli ja on püüd rahvana ellu jääda. Seetõttu peaksime enam tähelepanu pöörama ka 22. septembri tähistamisele ja ühendama sellesse tähtpäeva väärikalt lisaks vastupanuvõitlusele ka suure põgenemise meenutamise.

Lugupeetud koosviibijad!

23. august on kurjuse päev, aga see on ka meie ühine võidupäev kurjuse üle. Seepärast mõelgem täna, siin, Maarjamäel, musta leinamüüri ääres tänuga kõigile neile, kes on oma elu ohverdanud Eesti ja Euroopa vabaduse eest.

Mõelgem ka kõigile neile, kes võitlevad praegugi enda ja ka meie vabaduse eest Harkivis, Slovjanskis, Kramatorskis, Bahmutis, Zaporizžjas, Hersonis ja paljudes teistes Ukraina piirkondades, mille nimed on meile juba nii tuttavaks saanud, nagu räägiksime Rāpinast või Pärnust.

Lubage mul kõiki kangelasi ja kogu vaprat Ukraina rahvast tervitada homse Ukraina iseseisvuspäeva puhul sõnadega, mis ühendasid ja innustasid kõiki eestlasi laulva revolutsiooni päevil:

Ükskord me võidame niikuinii!

Elagu Eesti!

Slava Ukraini!